

RAŽINK
ŠAKIŲ
KRAŠTAS

MIELI SKAITYTOJAI,

Pažinti kraštą galima įvairiai – iš istorijų ir pasakojimų, kelionių bei patyrimų. Pažinti savąjį kraštą Jus skatiname ir mes, žinoma, – po jį keliaujant. Net ir trumpa kelionė neabejotinai suteiks Jums nepamirštamų įspūdžių, praplės akiratį, sužadins norą dar daugiau pamatyti, atrasti, pajauti. Kad Jums būtų lengviau, siūlome turistinį vadovą „Pažink Šakių kraštą“. Informacija jame pateikta glaustai, tačiau daugiau žinių turi sukaupę projekto metu profesionalių gidų kursų baigę ir įvairiausius maršrutus Šakių rajone parengę šio krašto gidai. Šis leidinys ir išleistas jų paruoštos medžiagos pagrindu.

Tad siūlome pasirinkti Jus dominančią temą, gidą ir kartu aplankyti įdomiausius kultūros paveldo objektus, gamtos vertybes, sudalyvauti bent vienoje Šakių krašto edukacinėje programoje.

Pažinkite Šakių kraštą smagiai: keliaudami, apžiūrėdami, klausydamiesi, patirdami, ragaudami!

*Elgė Plančiūnienė, Šešupės euroregiono
turizmo informacijos centro direktorė*

APIE PROJEKTĄ

2013 m. spalio–2014 m. balandžio mėnesiais Šešupės euroregiono turizmo informacijos centras, įgyvendindamas Šakių krašto integruotos vietos plėtros strategijos projektą „Pažink Šakių kraštą“, surengė 6 mėnesių trukmės gidų kursų Šakių rajono kaimiškųjų vietovių gyventojams. Kursų dalyviai mokėsi ne tik bendrų teorinių dalykų, bet ir savarankiškai rengė daug praktinių darbų, keliavo. Kursus baigė ir antros kategorijos gido kvalifikaciją įgijo 24 Šakių rajono gyventojai, kurie dabar gali savarankiškai verstis gido praktika. Jų parengti turizmo maršrutai apie Šakių kraštą papildė Šešupės euroregiono TIC informacijos išteklius.

2014 m. birželio pradžioje buvo surengtas trijų dienų sąskrydis Šakių rajono kaimiškųjų vietovių moksleiviams. Į Pervazninkų kaimą (Sudargo sen.), autentišką etnografinę kaimo turizmo sodybą „Suvalkiečio sodyba“, susirinko 80 moksleivių, kurie aktyviai dalyvavo sąskrydžio organizatorių parengtose turistinėse veiklose ir taip turėjo galimybę geriau pažinti Šakių kraštą. Moksleiviams buvo surengtos išvykos pėsčiomis ir autobusu, pristatytos edukacinės programos. Ekskursijas vedė kursų baigę gidai.

Dar vienas projekto tikslas buvo parengti ir išleisti leidinį, kuriame būtų publikuojama gidų kursų ir turistinio sąskrydžio metu sukaupta informacinė ir vizualinė medžiaga apie Šakių kraštą, turizmo maršrutus, edukacines programas, teikiamas paslaugas.

Tikimės, kad ši nauja knygelė paskatins Jus aplankyti įdomiausius rajono kampelius, išbandyti smagiausias edukacijas, išragauti skaniausias vaišes, tiesiog – pažinti Šakių kraštą.

ĮDOMIAUSIOS ŠAKIŲ KRAŠTO TEMINĖS EKSKURSIJOS

Po literatūrinės Zanavykijos vietos

*„Kalba yra didis, tautos statytas
paminklas“ (J. Jablonskis)*

Šakių kraštas – Zanavykija – garsus ne tik savo derlingais laukais, bet ir artimiausia bendrinei lietuvių kalbai tarme, savita zanavykiška šnektą, literatais ir kalbininkais. Svarbiausios šio krašto literatūrinės vietos – Sintautai, Kudirkos Naumiestis, Griškabūdis, kur įminti Prano Vaičiūčio, Vinco Kudirkos, Jono Jablonskio gyvenimo pėdsakai.

Dar XIX a. antroje pusėje Suvalkijos ūkininkai, supratę rašto, kultūros reikšmę, pradėjo leisti vaikus į mokyklas, įsidrąsino leisti mokytis net ir į Marijampolės gimnaziją, vieną dvasinės šviesos židinių Lietuvoje, kai kurie net į mokslus užsieniuose. Todėl šiandien didžiujamės tuo, kad iš Šakių krašto

kilo ne tik gausus būrys literatų, bet net trys Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai: Justinas Staugaitis (1866–1943), Saliomonas Banaitis (1866–1933), Jonas Vailokaitis (1886–1944).

Mažas lygumose plytintis **SINTAUTŲ MIESTELIS** – poeto Prano Vaičiūčio (1876–1901) tėviškė. Prie miestelio prisišliėjusiame Santakų kaime stovi poeto tėviškės sodyba, kurioje įkurtas nedidelis muziejus. Čia eksponuojamos nuotraukos, poeto kūrybos knygos, suvenyrai, dovanos, albumai, biustas, rankraščiai su įrašais, knygos, spaudos straipsniai apie poetą. Sodybą prižiūri poeto giminaitė Rūta Vaičiūtytė. Pranas Vaičiūtis mokėsi Marijampolės gimnazijoje, vėliau – Peterburgo universiteto Teisės fakultete. Deja, dar jauną poetą pasiglemžė to laikotarpio ryškė – džiova. Bene žymiausias jo eilėraštis – „Yra šalis“. Sintautų miestelio centre 2013 m. atidengtas knygos formos paminklas poetui atminti (aut. skulptorius Juozas Šlivinskas). Simboliška, kad paminklas ati-

dengtas poeto mirties dieną (rugsėjo 21-ąją). Skulptoriaus tikslas buvo sukurti paminklą ne tik poetui, bet ir pačiam spausdintam žodžiui, knygai.

Sintautų miestelio puošmena – Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia (past. 1913 m.), po karo stipriai nuniokota ir atstatyta tik 1995 m. Greta bažnyčios yra kunigo Antano Tatarės muziejus. Gražiai sutvarkytas Sintautų miestelio centras, šiltojo sezono savaitgalių vakarais svečius džiugina šviečiantis ir grojantis fontanas.

KUDIRKOS NAUMIESTIS – savitos istorijos, tautiškumo išsaugojimo požiūriu bene reikšmingiausias Šakių rajono miestelis. Grįžęs iš Sevastopolio, kur nesėkmingai bandė įveikti ligą (džiovą), čia paskutinius ketverius savo gyvenimo metus praleido daktaras Vincas Kudirka (1858–1899). Miestelio kapinės – V. Kudirkos amžinojo poilsio vieta. Tautiškos giesmės – Valstybės himno – autoriaus atmintį įamžina ne tik miestelio pavadinimas, bet ir paminklas miestelio centre (aut. skulptorius Vincas Grybas) ir jo vardo muziejus. Muziejuje plati ekspozicija pristato ne tik V. Kudirkos gyvenimą ir nuveiktus didžius darbus, bet ir pasakoja apie krašto istoriją, laikraščio „Varpas“ reikšmę, knygnešių epochą. Kudirkos Naumiestis – pasienio miestelis, įsikūręs Šešupės ir Širvintos santakoje, priešais kadaise buvusią Rytų Prūsiją (dabar – Rusijos Federacijos Kaliningrado

sritis). Iki Antrojo pasaulinio karo kitapus Širvintos upelio priešais Kudirkos Naumiestį gyvavo miestas dvynys – **ŠIRVINTA**. Tai vienintelis tragiško likimo Europos miestas, taip ir neatstatytas pokariu. Jo atmintį saugo privačia iniciatyva įkurtas Antano ir Irenos Spranaičių Širvintos miestelio muziejus ir Širvintos takas palei upelį. Miestelio puošmena – neobarokinė Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia (past. 1783 m.). Dar vienas įdomus objektas – primityviojo liaudies meistro Prano Sederevičiaus (1905–1979) skulptūros, žmonių vadinamos tiesiog „Arkliais“, stūkšančios jo buvusios sodybos kieme.

GRIŠKABŪDIS – nedidelis Šakių rajono miestelis netoli Novos upės, kuri įteka į Šešupę. Pravažiaavę Novą, atsiduriame Zanavykioje (slaviškų žodžių junginys „Za-

Novy“). Iš čia kilęs Jonas Jablonskis visiems XIX–XX a. sandūroje įrodė, kad tik Vakarų aukštaičių tarmė gali būti bendrinės (literatūrinės) kalbos pagrindas. Būta ir ginčų, ir nepasitenkinimo, ypač žemaičių. Vis tik ne kas kitas, o tik Zanavykija (arba visa Suvalkija) tuo laikotarpiu ir tapo atspirtimi rusinamai, lenkinamai ir kitaip niekinamai bei menkinamai lietuvių tautai. „Mano krašto žmogus Jonas Jablonskis mums visiems pa-

siuvo gražų kalbos rūbą, še, vilkis ir sveikas nešioj“, – sako mūsų krašto poetas Albinas Bernotas. Griškabūdžio centre 2012 m. atidengtas paminklas Jonui Jablonskiui atminti (aut. skulptorius Romas Kvintas). Miestelis įdomus ir tuo, kad yra senovinio radialinio tipo, t. y. iš keturkampės aikštės gatvės, lyg spinduliai, eina į visas keturias puses. Dėmesį traukia medinė aštuoniakampė vėlyvojo baroko stiliaus Griškabūdžio Kristaus Atsimainymo bažnyčia (XVIII a.).

Šalia Griškabūdžio esančiame **RYGIŠKIŲ KAIME** stovi Jono Jablonskio (1860–1930) tėviškės sodyba. Iš čia ir jo slapyvardis – Rygiškių Jonas, čia jis leisdavo savo atostogas ir būdamas Marijampolės gimnazijos gimnazistu, ir daug vėliau – studentu, mokytoju, profesoriumi. Sodyboje įkurtame muziejuje

eksponuojami J. Jablonskio mokslo darbai, šeimos nuotraukos, kitos relikvijos. Jaukioje sodyboje vasarą vyksta renginiai, stovyklos.

KRIŪKŲ kraštas taip pat turi iš čia kilusių literatūros žmonių: Eičiūnų kaime išlikusi poeto Prano Lemberto (1897–1967) sodyba, Sutkiškių kaime – rašytojų brolių Stasio Tamulaičio (1913–1993) ir Vytauto Tamulaičio (1909–1982) sodyba.

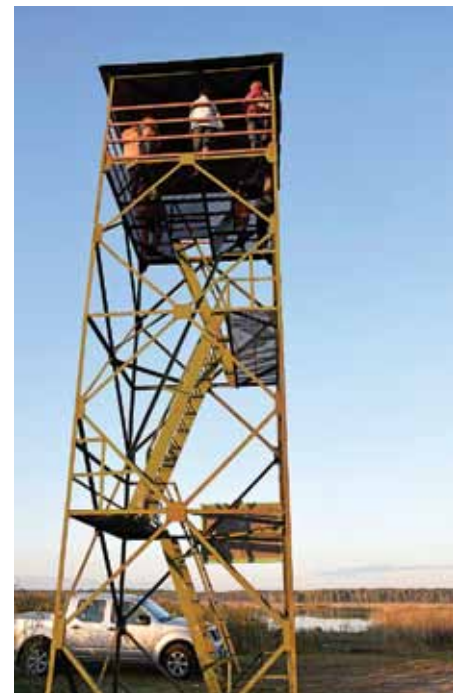
Po literatūrinės vietas kviečia keliauti gidės Danutė Aniulienė, Stasė Burkšaitienė, Kriūkų krašte – leva Masteikaitė. Keliauti Vinco Kudirkos gyvenimo pėdsakais nuo Plokščių iki Kudirkos Naumiesčio kviečia gidė Gražina Kazarian. Na, o Šakių krašto signatarų vietas aplankykite kartu su gidu Edmundu Rinkevičiumi.

Gražiausi Šakių krašto gamtos kampeliai

*„Gamta – vienintelė knyga, kurios kiekvienas puslapis yra prasmingas.“
(J. V. Gėtė).*

Šakių krašte gausu ne tik dirbamų derlingų lygumų, bet ir unikalių gamtos kampelių. Dalis Šakių rajono šiaurinės teritorijos patenka į Panemunių regioninio parko valdas, gamtos grožį, augaliją ir natūralias ekosistemas saugo net 7 valstybiniai draustiniai, iš kurių garsiausias – **NOVARAISČIO ORNITOLOGINIS DRAUSTINIS**. Kauno, Šakių rajonų ir Kazlų Rūdos savivaldybių sandūroje, netoli Lekėčių miestelio buvusio durpyno vietoje, užtvėnkus Novos upelį įkurtas valstybinis ornitologinis draustinis. Nuo ankstyvo ryto iki sutemų čia nenutyla paukščių balsai. Šiandien Novaraistyje ap-

tiktos 33 paukščių rūšys, įtrauktos į ES saugomų gyvūnų sąrašus ir Lietuvos Raudonąją knygą. Čia gausu gulbių, ančių, žąsų. Daugėja visų rūšių paukščių, tarp jų gana retų. Čia pastebima juodakakių kragų, gulbių giesmininkių, tetervinių. Aptinkamos ir kelios pavienės didžiojo baulbio poros, kurių originalus skleidžiamas garsas panašus į pučiamo stiklinio butelio garsą. Visgi labiausiai Novaraistį išgarsino migruojančios gervės ir žąsys, kurių rudeninės migracijos metu vienu

metu čia besiburiuojančių priskaičiuojama iki 2000. Tai didžiausi tokio pobūdžio gervių susitelkimai Lietuvoje, ir pagal šį rodiklį Novaraistis net lenkia garsiuosius Žuvinto ir Čepkelių rezervatus. Draustinio pakrastyje įrengtas stebėjimo bokštelis, iš kurio patogiai stebėti šį magišką reginį.

LEKĖČIŲ MIESTELYJE, girininkijos pastate, įkurtas **LEKĖČIŲ GIRININKIJOS MIŠKO INFORMACINIS CENTRAS**, vadinamas tiesiog miško muziejumi. Mažutis jaukus muziejėlis kviečia pažinti apylinkių miškų augaliją ir augmeniją, girininkijos istoriją, pažiūrėti edukacinius filmus apie Novarais-

tį. Greta miško muziejaus – Didysis Lekėčių šaltinis, ypatingos švaros ir skonio vandeniu traukiantis būrius apylinkių gyventojų apsirūpinti geriamuoju vandeniu. Vešlūs Lekėčių šilai mena ir partizaninio pasipriešinimo laikotarpį. Rūdšilio girioje išlikęs partizanų bunkeris.

PANEMUNIŲ REGIONINIS PARKAS driekiasi abipus Nemuno vagos apie 34 km. Šakių ir Jurbarko savivaldybių teritorijose parkas įkurtas, siekiant išsaugoti kultūrinę ir gamtinę Nemuno žemupio su šlaitais kraštovaizdį, ekosistemą, kultūrinį palikimą. Kryžiuočių karų laikotarpiu (XIII–XV a.)

Nemunas buvo svarbiausia gynybinė linija – abipus upės gausu piliakalnių, piliaviečių, kapinynų, taip pat pirmųjų žmonių gyvenviečių liekanų, urbanistinių kompleksų, dvarų ansamblių su parkais. Vien tik Šakių rajono Panemunių regioninio parko valdose yra 8 piliakalniai. Šakių rajone ši saugoma teritorija apima Nemuno žemupio slėnio atkarpą tarp Gelgaudiškio ir Žemosios Panemunės.

GELGAUDIŠKIO DVARO MIŠKO PARKAS – vieta, kuria būtina pasivaikščioti gamtos mėgėjams ir romantikams. Pažintiniame take gausu legendinių objektų: „Žvaigždė“, „Asesoriaus kapas“, „Velnio kalnas“, „Baronkapinės“, šaltinis. Jau visą dešimtmetį kūrybingi gelgaudiškiai rengia nepamirštamą

pramogą turistams – teatralizuotą ekskursiją parko takais su dvaro personažais: ponais, medžiotojais, baudžiauninkais.

PLOKŠČIAI – dar vienas unikalus miestelis Panemunių regioninio parko valdose, kur aukščiausia parko vieta siekia 71 m virš jūros lygio. Keliautojus čia stebina unikali upė – gatvė „Vaiguva“. Tai ir upelis, ir gatvė kartu, o jos gyventojai savo kiemus pasiekia tik važiuodami seklaus upelio vaga. Plokščiuose yra sakrali vieta: akmeniniais laipteliais nusileidus į Didžiupio upelio slėnį, jo šlaite matyti šaltinėlis ir akmeninė koplytėlė, vadinama „Šventaduobe“. Viena legenda pasakoja, kad čia kadaise apsireiškė šv. Marija, kita – kad šaltinėlio vanduo išgydė regėjimą vietos kaimo mergaitę, o trečia – jog kadaise čia prasmego nelaimingai pamilusi ir tėvų prakeikta jauna mergina. Taką į „Šventaduobę“ puošia tautodailininko Zigmo Sederevičiaus medinės skulptūros, atkartojančios trečiosios legendos motyvus.

Plokščiuose ir jų apylinkėse gausu kitų įdomių objektų, kuriuos verta aplankyti su gidėmis Gražina Kazarian, Nijole Mikuckiene. Įdomi atrakcija – Plokščių lankymas naktinės ekskursijos, kurią rengia gidas Tautvydas Šukys, metu.

Panemunių regioninio parko teritorijoje yra **ILGUVA**, ypatingo grožio dvarietė prie Nykos ir Nykutės upelių santakos su Nemunu. Čia ant aukšto Nemuno šlaito stovi medinis liaudiško klasicizmo stiliaus Ilguvos dvaras (XVIII pab.), iki XIX a. priklausęs Grincevičių giminei, o vaikystės vasaras čia praleido dainininkė Beatričė Grincevičiūtė (1911–1988). Tai jos garbei dabar kiekvieną vasarą gražiausiose Šakių krašto vietose profesionalios muzikos mėgėjus džiugina muzikos festivalis „Beatričės vasaros“.

KRIŪKAI – vienas iš nedaugelio panemunių miestelių, puoselėjantis seną šio krašto gyventojų tradiciją – Žiobrinės, kai senoviniu būdu pamauti ant karklo šakų deliuose laužuose kepami žiobriai. Miestelio senovę mena įdomus XIX a. statinys – pirk-

liams priklausęs dviaukštis Nemunu plukdomiems grūdams laikyti skirtas grūdų sandėlis „Špykėrė“, prie kurios kasmet kiekvieną gegužę ir rengiama Žiobrinų šventė.

ŽEMOJI PANEMUNĖ – paskutinė gyvenvietė Panemunių regioninio parko valdose. Manoma, kad kadaise čia buvusi kryžiuočių piliavietė, tuos laikus mena aukštas Žemosios Panemunės piliakalnis prie Paausės upelio ir Nemuno santakos. Verta užkopti į

piliakalnio viršų ir pasigrožėti Nemuno slėnio panorama.

Po gražiausių Šakių krašto gamtos kampelius keliauti kartu kviečia gidės Jolanta Puidokienė, Jūratė Bataitienė, Nijolė Mikuckienė.

Kulinarinės zanavykų vilionės

Ateina pas suvalkietį svečias. Suvalkietis jį vaišina blynais. Svečias sako:

– Jau tris blynus suvalgiau, ačiū – nebenoriu.

Suvalkietis sako:

– Suvalgei keturis, bet tu valgyk, valgyk...

(anekdotas apie suvalkiečius)

Zanavykų krašte derlingos žemės, tad kas netingėjo dirbti, valgyti visuomet turėjo. Tikriausiai todėl vargingiau gyvenantys kaimynai dzūkai, aukštaičiai, žemaičiai zanavykams pavydėdavo ir pašiepėdavo kurdami apie juos anekdotus. Iš tiesų zanavykai ne skūpūs, bet darbštūs, ūkiški, praktiški, sumanūs ir racionalūs, o apsilankius svečiui – labai vaišingi ir malonūs.

Šiandien Šakių krašte nemažai vietų, skirtų gomuriui pamaloninti ir su krašto kulinariu paveldu supažindinti. Šio krašto šiauriniai skanumynai: grybukai, zanavykiškas pečiuje keptas kugelis, duonos gira.

Svarbi vieta ant zanavykų kulinarijo paveldo stalo tenka **SĖMENŲ ALIEJUI IR SĖMENIMS** (linų sėkloms). Net ir Šakių herbe

pavaizduoti sukryžiuoti linų pėdai. Apie liną sakoma: „Auga ažuolėlis, viršuje burbulėlis“. Linų sėklos – skanios ir maistingos. Gaspardinės spragintais sėmenimis gausiai pabarstydavo šutintas pupas, žirnius, pastarnokus, burokus, ropes. Sumaišytos su medumi spragintos linų sėklos buvo mėgstamas skanėstas – lietuviška chalva. Šiandien Šakiuose degustuoti sėmenų aliejų ir sužinoti apie jo geriausias savybes galima įmonėje „Aletovis“, kurios produkcija įvertinta Kulinarinio paveldo fondo sertifikatu, ir Sintautų miestelyje esančiame Valdo Piečiaičio ūkyje. Jame ūkininkas pats augina žaliavą ir iš jos šaltuoju būdu spaudžia aliejų (ne tik sėmenų, bet ir rapsų).

Kitas garbingas šio krašto stalo skanėstas, žinoma, **SŪRIS**. Lietuvoje sūrius slėgti pradėta XVI amžiuje. Nuo to laiko išliko beveik nepakitę jų gamybos reikmenys ir pats gamy-

bos principas – karvės pienas surauginamas natūraliai, o po to kaitinamas, kol sutraukiamas. Toks suspaustas sūris būna rūgštaus skonio. Kad ilgiau laikytųsi, sūris pabarstomas druska arba džiovinamas. Tačiau labiausiai mūsų krašte vertinami saldūs sūriai su įvairiausiais priedais – sviestu, kiaušiniiais, kmynais, vaisiais ir kt. Pažinti kaimiško sūrio gamybos procesą, sūrio paragauti, patiems susimušti sviestą kviečia **RITINIŲ KAIMO MOTERYS**, parengusios edukacinę pamoką **KAIMIŠKO SŪRIO GIMIMAS**. O įsigyti skaniausių ir šviežiausių šio krašto sūrinių galima Lukšiuose, **LUKŠIŲ PIENINĖS** krautuvėlėje, kurią rasite pačiame miestelio centre.

DUONA KASDIENINĖ – garbingiausias lietuviško stalo svečias. Šakiuose išsikūrusi **GULBELĖS KEPYKLĖLĖ** pagal tradicinius receptus kepa Tautinio paveldo sertifikatu ženklintus duonos gaminius: ruginę duoną, Zanavykų pyragą, kaimiškus sausainius, aguonų vyniotinį. O kavinėje-picerijoje „Kiba“ (zanavykiškas žodelių *turbūt, gal* atitinkmuo) grupėms rengiama **ZANAVYKIŠKO RAGAUČIAUS** programa, čia svečius pasitinka svetinga gaspadinė, sodina prie tradicinėmis vaišėmis nukrauto stalo ir, porindama kulinarinės istorijas, vaišina zanavykiškais patiekalais.

O štai duonkepėje krosnyje išsikepti tikrą ruginę duoną, židinyje – šakotį (zanavykuose vadinamą raguoliu), pasivaišinti sezoninėmis vietinėmis vaišėmis, susipažinti su laukuose ir miškuose augančių žolynų naudingosiomis savybėmis į jaukius namus kviečia **LEKĖČIŲ MOTERŲ KLUBAS**. Čia rengiama kulinarinio paveldo edukacija **AUTENTIŠKAS TRADICINĖS DUONOS IR TRADICINIO ŠAKOČIO KEPIMAS**.

Lietuviai nuo seno mokėjo gaminti vyną savo reikmėms. Zanavykijoje tradiciniu laikomas vyšnių vynas. Vynai gaminami ir iš kitų sodo gėrybių: obuolių, serbentų. Kiduliuose išsikūrusioje vyninėje **VILKENTA** šio krašto vyndarys Juozas Vilkenis gamina vynus pagal iš kartos į kartą paveldėtus ir ištobulintus receptus: išskirtinį baltąjį pienių,

raudonąjį šešių uogų, rausvąjį maišytą pienų-uogų ir raudonąjį juodųjų serbentų. Čia jų galima degustuoti, ir, žinoma, įsigyti.

Atgimusių Šakių krašto dvarų (Gelgaudiškio, Zyplių) ateities planuose – dvarų virtuvės puoselėjimas. Daugelyje dvarų jų klestėjimo laikotarpiu buvo nuosavos kepyklos, pieninės, sūrinės, mėsinės, bravorai, vyno rūšiai ir ledainės, žuvų tvenkiniai, fazanynai, daržai, o kai kur – net šildomos oranžerijos ir šiltnamiai. Dvarai kadaise buvo ne tik kultūros židiniai, bet ir įvairiausių kulinariinių naujovių propaguotojai.

Šakių krašto kulinarinės vilionės puikiai išmano gidės Eglė Plančiūnienė, Audronė Miesčionaitienė, Raselė Jakaitienė.

Netradicinės Šakių krašto ekskursijos

„Mes gyvename nuostabiame pasaulyje, pilname grožio, žavesio ir nuotykių. Nuotykių, kuriuos galime patirti, niekada nesibaigia, jei mes jų ieškome su plačiai atmerktomis akimis“ (Jawaharal Nehru)

TEATRALIZUOTA EKSKURSIJA PO GELGAUDIŠKIO DVARĄ IR PARKĄ. Šiandien į Gelgaudiškį atvykusiam turistui bene įdomiausia kelionės dalis – atgyjanti Gelgaudiškio dvaro sodyba. Dar gerokai iki dvarui atgyjant, savo kraštą mylintys, sumanūs ir kūrybingi gelgaudiškiečiai bene pirmieji Lietuvoje sumanė dvaro istoriją ir legendas pateikti kitaip: smagiai, gyvai įtraukiant ekskursijos dalyvius, pamaloninant jų klausą ir gomurį, pamiklinant kojas. Sumanymo autorius ir nepakeičiamas dvaro ponaičio personažas – gidas Edgaras Pilypaitis. Jis ir lydi ekskursijos dalyvius po dvarą, lengvai ir žaismingai pasakoja dvaro istoriją, įvykius ir atsitikimus, keliauja kartu į parką, o ten sutinkami ir kiti dvaro gyvenimo personažai... Vaikams rengiama smagi animacinė ekskursija, na, o kai lauke šalta ir lyja, dvare galima pasimokyti dvaro šokių.

Gelgaudiškio dvaro istoriją čia rašė net kelios didikų giminės – Gelgaudai, Sapiegos, Masalskiai, Ozemblovskiai, Čartoryskiai, Koideliai ir Komarai. Dabartiniai dvaro rūmai buvo pastatyti 1842–1846 m. barono Gustavo Koidelio, formas įgijo valdant pasakutiniams dvarininkams Komarams. Šiandieninę dvaro istoriją tęsia Gelgaudiškio kultūros centras ir bendruomenė, čia įkurtas Amatų centras, nuolat šurmuliuoja įvairiausi renginiai.

Pažinti Gelgaudiškį kviečia ne tik ponaitis Edgaras, bet ir gidės Diana Šležienė, Lilija Ūsienė, Kristina Ižganaitytė, Edmundas Rinkevičius, Eglė Dragūnaitytė.

NAKTINĖ EKSKURSIJA PLOKŠČIUOSE. Sutekoms apgaubus Nemuno slėnį, atgyja mažo, žalumoje skęstančio Plokščių miestelio istorijos ir legendos. Prieš daugelį metų naktinę ekskursiją po Plokščius sumanė mokytoja ir gidė Gražina Kazarian, šian dien jos sumanymą tęsia ir tobulina jaunas šio krašto gidas Tautvydas Šukys. Ekskursija skirta drąsiausiems ir ištvermingiausiems, nes laukia net 6 valandų nakties žygis po įdomiausias Plokščių vietas šlaitais, takais ir bekele. Bent kelis kartus tamsoje nusileisti Plokščių raguvų šlaitais ir vėl jais pakilti per pievas, mišką, medžiais užverstas upelio pakrantes aklinoje tamsoje – įdomu, kartu baugu ir ekstremalu. Tamsoje neišvengiamai paaštrėja klausa ir emocijos, todėl atrakcija

Šiame nuotykyje jus palydės gidas Tautvydas Šukys.

Sudargo atradimai

Nemunas yra ne tik krašto istorinės praeities, bet ir dabarties, ir ateities liudytojas. Upės vandenyje, jos pakrantėse atsispindi ir atsispindės mūsų civilizacijos, mūsų kultūros vertė“ (Č. Kudaba, „Nemune, Nemunėli“)

Šiaurinis Šakių rajono pakraštys, įremin-tas Nemuno, turbūt vaizdingiausia šio krašto dalis. Šakių rajone palei Nemuną galima suskaičiuoti net vienuolika atskirų piliakalnių ir vieną penkių Sudargo piliakalnių kompleksą. XIII amžiuje kryžiuočių ordinui pradėjus

veržtis į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritoriją, čia ir lygiagrečiai kitoje pusėje Nemuno susiformavo lietuvių gynybinių pilių tinklas. Nemuno pakrantės buvo itin patogi vieta įrengti piliakalnius. Tačiau dažnai kryžiuočių jėgos būdavo stipresnės, todėl bent jau iki XV a., manoma, lietuvių pilys buvo nuniokotos, ir kai kuriuose piliakalniuose įsikūrė ir savo pilis pasistatė patys kryžiuočiai (Plokščių, Maštaičių). Piliakalnį, kaip gynybinį įrenginį, sudaro du pagrindiniai ele-

mentai: pati įtvirtinta vieta ir jos įtvirtinimai. Panaudojant natūralų kalvų ar kyšulių šlaitų aukštį ir statumą, šlaitai būdavo dar papildomai sustiprinami.

Beveik visi Šakių rajono piliakalniai yra savaip unikalūs, apipinti įvairiomis legendomis ir pasakojimais. Tačiau įspūdingiausias – sutvarkytas ir labiausiai lankomas **SUDARGO PENKIŲ PILIAKALNIŲ KOMPLEKSAS** (Balnakalnis, Žydkapiai, Bevardis, Pilaitė, Vorpilis), išsidėstęs palei upės tėkmę iš rytų į vakarus maždaug vieno kilometro atstumu. Istorine ir archeologine verte jis nenusileidžia garsiesiems Kernavės piliakalniams. Tai aukščiausia Šakių rajono

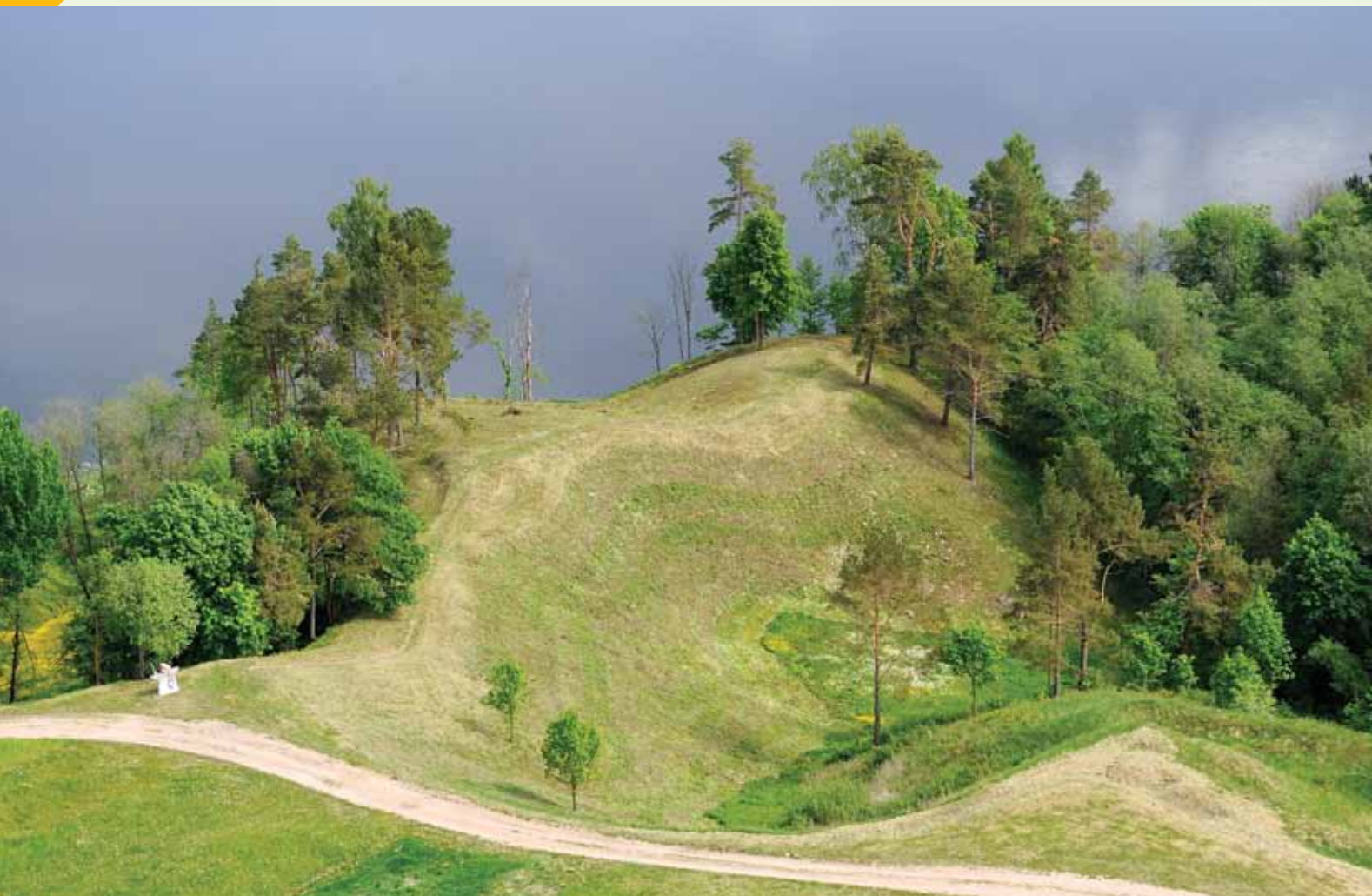
vieta, piliakalnių šlaitai iškilę iki 40 m virš Nemuno. Sudargo piliakalniai – paskutiniojo ledynmečio „dovana“ šiam kraštui. Slinkdami ledynai, spėjama, ilgėliau užstrigo, po savimi pagulę didžiules sustumtos žemės ir galingų riedulių šūsnis. Sudargo piliakalnių zonoje rasti radiniai liudija čia buvus senųjų akmens amžiaus laikų gyvenvietę jau X tūkstantmetyje prieš Kristų. Nuo 2007 m. išplėsti piliakalnių moksliniai tyrinėjimai, kartu vykdomi ir piliakalnių pritaikymo lankymui infrastruktūros darbai. Istoriją gaivina ir patys sudargiečiai: kasmet per Jonines čia rengiama etnokultūros šventė „Sudargo piliakalnių atsidūsėjimai“, 2007 m. čia iškilo paminklas „Sudargo pilies gynėjų atminimui“ (aut. tau-todailininkas Vidas Cikana).

Sudargas mena ir sunkius spaudos draudimo laikus. Miestelis, esantis prie pat sienos su dabartine RF Kaliningrado sritimi, tuo laikotarpiu tapo vienu didžiausių lietuviškos spaudos platinimo punktų. Čia gyveno ir dirbo knygnešių karaliumi vadintas kunigas Martynas Sederevičius.

Pakeliauti ne tik po Sudargo, bet ir po kitus Šakių krašto piliakalnius ir panemunės miestelius, kviečia gidės Laura Ižganaitytė, Eglė Dragūnaitytė, Inga Navlickienė.

Šakių krašto žydų gyvenimas

*Žydų tautos istorija Lietuvoje yra sudėtinė Lietuvos istorijos, o jos kultūra ir paveldas – bendro valstybės paveldo dalis**

Iki Antrojo pasaulinio karo Šakių rajone, kaip ir daug kur kitur Lietuvoje, gyveno daug žydų tautybės gyventojų. Dauguma jų – miesteliuose, kur sudarydavo apie pusę, neretai ir daugiau visos bendruomenės. Žydų apsigyvenimas dabartinėje Lietuvos teritorijoje intensyvesniu tapo XVIII a. pirmoje pusėje. Tuo metu siekiant atgaivinti dėl didelių demografinių nuostolių ir politinių suiručių smukusį miestų ir miestelių gyvybingumą, žydams kurtis buvo teikiamos palankios privilegijos. Daugiausia Šakių krašto žydų istorijos pėdsakų išlikę **ŠAKIUOSE** ir **KUDIRKOS NAUMIESTYJE**.

XIX a. pab. Šakiuose gyveno net 80 procentų žydų tautybės gyventojų. Daktaras Vincas Kudirka, gyvenęs Šakiuose tarp 1890–1894 m. ir vertėsi gydytojo praktika, Šakius vadino „Žydpile“. Taip vadinti Šakius V. Kudirka turėjo savo priežastį: miestelio gyventojai žydai lankėsi pas savo daktarą ir

* informacijos šaltinis: www.zydai.lt

Šakių turgaus aikštė apie 1915 m.

pas lietuvių Kudirką retai tesikreipdavo.

Iki pat Antrojo pasaulinio karo visa prekyba taip pat buvo žydų rankose: aplink turgavietę (šiandieninį skverą – istorinį miesto centrą) telkėsi žydų krautuvėlės, kepyklėlės, kirpyklos ir kitokios smulkios paslaugas teikiančios įmonėlės. Tuo tarpu visos tarpukariu Kudirkos Naumiestyje veikusios įmonės (aliejaus spaudyklos, elektros stotys, linų apdirbimo įmonės, vilnų karšykla, baldų ir dėžių, metalo, emaliuotų indų ir iškabų dirbtuvės ir kit.) priklausė žydams. Žydų tautybės buvo ir pirkliai, stiklintojai, fotografai, gydytojai. Lietuviai tuo laikotarpiu tradiciškai ūkininkavo, augino ir gamino žemės ūkio produkciją.

Turgūs miestuose vykdavo ketvirtadie-

niais, iki pokario visoje Lietuvoje turgų net nebuvo savaitgaliais, nes šeštadienis – šventa diena žydams, sekmadienis – katalikams. Šakių turguje daugiausia buvo prekiaujama arkliais, naminių gyvulių ir paukščių, grūdais, maisto produktais, linais, odomis, puodais, amatininkų dirbiniais. Valstiečių atvežamus žemės ūkio produktus supirkdavo žydai ir gabendavo į didesnius miestus (Kauką, Marijampolę). Ne visi žydai galėjo įsigyti parduotuvių, todėl vertėsi išnešiojamąja prekyba. Po Šakių gyventojų namus dažniausiai vaikščiodavo šviežių bandelių pardavėjai. Nemažai žydų važinėdavo po kaimus siūlydami lietuviams prekių.

Per Šakius teka Siesarties upelis, greta kurio stovėjo žydų maldos namai – Iškala.

Kudirkos Naumiesčio žydai turėjo sinagogą. Vyrai ir moterys niekada nesimelsdavo kartu. Vyrai eidavo sau ir meldavosi pagrindinėje šventykloje, o moterys – antrame aukšte. Žydų maldos namuose nebuvo paveikslų ir apskritai jokios prabangos. Kiekvieną rudens žydai susirinkdavo ant Siesarties tilto ir besimeldami atgailaudavo savo drabužių skvernus purtydami į upelį – taip atsikratydavo nuodėmių.

Tiek žydų, tik lietuvių vaikai Šakiuose lankė tą pačią gimnaziją, žydai apskritai labai vertino mokslą ir visada stengdavosi išleisti į mokslus savo vaikus. Abi tautos laikėsi savų tradicijų, per daug nesibičiuliavo, bet ir nesipyko. Tačiau ramią gyvenimo tėkmę nutraukė Antrasis pasaulinis karas ir tragiškas ho-

lokaustas. Karo pradžioje šalia Šakių esantis Batiškių miško pakraštys amžinam poilsiui priglaudė apie 4 tūkst. žydų tautybės žmonių. Kudirkos Naumiestyje nužudyta apie 1000 miestelio gyventojų žydų.

Šiandien daugiau sužinoti apie Šakių krašto žydų gyvenimą galima **ZANAVYKŲ MUZIEJUJE**. „Ne tik susipažinti, bet ir pasimokyti: vienybės, sutarimo, išminties“ (O. Dailidienė).

Šakių krašto žydiško laikotarpio istoriją gerai išmano ir po Šakius bei Kudirkos Naumiestį pakeliauti kartu kviečia gidės Odeda Dailidienė ir Raselė Jakaitienė.

Šakių turgavietė. Aut. Stasė Karčiauskienė (pagal 1934 m. fotonuotrauką)

Rezistencinio pasipriešinimo keliais

„Parodykite man didesnes tiesas už tas, kurias savu gyvenimu apgina Lietuvos partizanas, ir aš nebijoju už jas mirti, aš tiesoje gyvensiu per amžius“ (1949 m., nežinomas partizanas)

LEKĖČIŲ GIRIOS – tai ilgaamžė krašto istorija. Girios glaudė, saugojo nuo negandų ne vieną sukilėlį, kovojusį prieš caro valdžią. Pokariu, 1944–1952 m., įvairiose Lietuvos vietovėse telkėsi prieš sovietų okupaciją kovoję Lietuvos partizaninio pasipriešinimo dalyviai, kuriuos vadino „giriniais“ arba „girios broliais“. Lekėčių apylinkėse tuo metu taip pat vyko stiprus rezistencinis pasipriešinimas. Šiame krašte žuvusiems partizanams atminti pastatyti paminklai, atstatytos žeminės, slėptuvės, miškuose pastatyti kryžiai partizanų žuvimo vietose. Lekėčių miestelio centre stovi paminklai Lietuvos Nepriklausomybei ir žuvusiems „Žalgirio“ rinktinės partizanams atminti, kapinėse – nežinomo partizano kapas.

1951 m. Rūdšilio girioje, keli kilometrai už Lekėčių, papuolę į pasalą ir verždamiesi iš apsupties, žuvo partizanai Julijonas Būtė-

nas-Stėvė ir Petras Jurkšaitis-Beržas. Kartu slėptuvėje buvęs Jonas Kukauskas-Gardenis pasidavė gyvas, vėliau tapo išdaviku, čekistų pagalbininku Balandžiu. Dabar šioje Rūdšilio girios vietoje yra atstatytas ir lankyti pritaikytas bunkeris, žuvusiųjų giminaičių iniciatyva pastatytas kuklus metalinis kryžius, paminklas su angelu, koplytėlė su Marijos Sopulingosios skulptūra (aut. P. Paleckis) ir kiti atminimo ženklai. Gretimame Valkų miške (vadinamose Valkų kalvose) 1945 m. vyko didelis mūšis, pareikalavęs daugybės aukų. Tais metais pasienio kariuomenės daliniai vykdė karines operacijas. Be smogiųjų būrių, buvo sudarytos ir specialios karinės grupės besitraukiantiems partizanams persekioti. NKVD Šakių apskrities skyriaus ataskaitoje rašoma, kad Šakių krašte 1945-ųjų gegužės 6–18 d. iš viso buvo nukauta 115 partizanų. 1990 m. Valkų kalvoje pastatytas paminklas iš lauko riedulių (aut. V. Janulevičius). Paminklinėje lentoje išvardinti visi tame mūšyje žuvę partizanai.

Pažinti netolimą istoriją keliaujant rezistencinio pasipriešinimo keliais, aplankant kitas įdomias Lekėčių krašto vietas, kviečia gidė Rima Prekevičienė.

Užnemunės krašto dvarai

... kartais būtina nueiti toli, kad suprastum tai, kas yra arti (C. Paulo „Alefas“)

XIX–XX amžių sandūroje dabartinėje Lietuvos teritorijoje buvo apie 3 300 dvarų sodybų. Iki mūsų dienų jų liko apie 500 ir tų pačių didžioji dalis – tik sodybų fragmentai. Istorijos virsmai, karai ir laikas daug dvarų sunaikino negrįžtamai. Štai ir šiandien kairiajame Nemuno krante, Užnemunės lygumose esančiame Šakių krašte, priskaičiuojama net 11 dvarų arba jų sodybų fragmentų, o aplankyti, pasigrožėti ir pasidžiaugti galime tik keletu. Kidulių, Gelgaudiškio, Zyplių ir kiti dvarai – vietos, kurias būtina aplankyti besidomintiems gimtojo krašto istorija, kultūra, papročiais ir tradicijomis. Dar prieš keletą metų šie dvarai stovėjo nebylūs, apgriuvę, užkaltais langais. Šiandien dvarai tarsi atgimė iš naujo, o dvarų kultūrinę dvasią gaivina čia vykstantys festivaliai, koncertai, parodos, plenerai, kiti įvairiausi renginiai.

KIDULIŲ DVARAS kadaise priklausė LDK iždininkui Jeronimui Krišpinui Kiršenšteinui. Vėliau čia vienas paskui kitą gyveno net trys žemaičių vyskupai, o 1807 m., ruošdamasis Tilžėje pasirašyti pralaimėjimo sutartį su Prancūzijos imperatoriumi Napo-

leonu, gyveno Prūsijos karalius Vilhelmas III. Šiandien jaukus nedidelis dvarelis restauruotas, jame puoselėjama kultūra: veikia biblioteka, vyksta įvairūs renginiai, vedamos edukacinės pamokos, įamžintas buvusios Kidulių plytinės paveldas – įrengta plytų ir koklių ekspozicija.

GELGAUDIŠKIO DVARAS. Apie 1842–1846 m. Prūsijos baronas Gustavas Henrikas Koidelis ant aukšto Nemuno slėnio šlaito pastatė mūrinius vienaukščius dvaro rūmus, kurie čia stovi iki šiol. Koideliai 1892 m. dvarą pardavė dvarininkams Komarams, tačiau per žemės reformą 1920 m. dvaras buvo išparduotas, o rūmuose įsteigta vaikų prieglauda, iki Antrojo pasaulinio karo priklausiusi vienuolėms šaraitėms. Vokiečių okupacijos

metais rūmuose buvo įsikūręs štabas, vėliau veikė karo ligoninė, o po karo iki 1961-ųjų – vaikų namai. Gelgaudiškio dvaro rūmus supa senas parkas, kuriame įrengtas pažintinis takas. Tai vienas didžiausių Lietuvos dvarų parkų, pasižymintis sudėtinga struktūra ir griežtomis geometrinėmis formomis, kurios pereina į natūralią Nemuno šlaitų girią. Plačiau apie dvarą ir parką žr. skyrelius *Gražiausi Šakių krašto gamtos kampeliai* ir *Netradicinės Šakių krašto ekskursijos*.

ZYPLIŲ DVARĄ XIX amžiuje įkūrė Polocko gubernijos dvarininkas Jonas Bart-

kovskis, vėliau valdymą perėmė dvarininkas Tomas Potockis, kurio šeimininkavimo metu ir suformuotas dabartinis dvaro sodybos kompleksas. Ansamblį sudaro 11 pastatų grupė: rūmai, dvi ofisinės, virtuvė, karvidė, arklidė, tvartas, svirnas, vežiminė, kumetynas, šunidė. Nuo 2002 m. pradėti dvaro atstatymo darbai, vyksta įvairiapusiška kultūrinė veikla. Šiandien dvaras – vienas labiausiai lankomų kultūros objektų Šakių rajone. Centriniai rūmai restauruoti 2012 m. Buvusioje dvaro vežiminėje įkurtas **ZANAVYKŲ MUZIEJUS**.

Zyplių dvaro parkas, įkurtas XIX a. viduryje, užima 21 ha teritoriją ir yra vienas didžiausių Lietuvoje. Iš pradžių čia augo tik vietiniai miško medžiai, vėliau parką gero kai pertvarkė grafas Tomas Potockis: iškasė

tvenkinius, pasodino iš Lenkijos parvežtų egzotinių medžių ir krūmų, įrengė pavėsinių, oranžerijų, voljerų fazanams. Parteryje priešais rūmus buvo įrengtas fontanas, per kanalą nutiesti laiptai. Parke suformuotos net 5 alėjos: balzaminų tuopų, liepų, uosių, skroblų, ąžuolų. Parko pakraštyje tebeguli 2008 m. nuvirtęs 360–380 metų senumo Zyplių ąžuolas. Pietinėje parko dalyje driekiasi didesnis kaip 5 ha sodas.

Aplankyti ne tik šiuos, bet ir kitus, savo atgimimo laukiančius krašto dvarus galima su gidėmis Lilija Ūsiene, Kristina Ižganaityte, Giedre Ižganaitiene, Birute Bendoraitiene, Inga Navlickiene.

ĮDOMIAUSIOS ŠAKIŲ KRAŠTO EDUKACINĖS PROGRAMOS VAIKAMS, TĖVAMS IR VISIEMS KITIEMS

Dėl kainų ir kitos papildomos informacijos, degustacijų teirautis nurodytais kontaktais arba Šešupės euroregiono turizmo informacijos centre.

LEKĖČIŲ BENDRUOMENĖS MOTERŲ KLUBO KULINARINIO PAVELDO EDUKACIJA. Pušynuose skendinčių Lekėčių krašto kulinarinės paslaptys atskleidžiamos jaukiuose miestelio bendruomenės Moterų klubo namuose. Sumanios ir darbščios miestelio moterys kviečia dalyvauti tikro kaimiško šakočio kepimo pamokoje, kur galėsite išbandyti užpilti teslos ant volo ir pa-

tys savomis rankomis sukuti virš kvepiančio malkų židinio, susiminkyti ir išsikepti duoną tikroje duonkepėje krosnyje. Čia suprasite, koks tai ypatingas maistas, į kurį reikia įdėti daug rankų darbo, šilumos ir meilės. Galima užsisakyti skaniausių produktų degustacines vaišes, o vietos žolininkė paporins apie vietos miškų ir laukų vaistinguosius žolynus.

✦ *Trukmė – 2,5–3 val. Grupė iki 35 žmonių.*

✦ *Autentiškas zanavykiškos duonos kepimas.*

✦ *Autentiškas zanavykiško raguolio kepimas.*

✦ *Degustacinis Lekėčių krašto kulinarinio paveldo patiekalų stalas.*

Lekėčių bendruomenės moterų klubas

Pušyno g. 18 A, Lekėčiai, buvusi senoji mokykla (senas medinis pastatas), tel. 8 698 36 503

RITINIŲ BENDRUOMENĖS SŪRIŲ NAMAI – EDUKACIJA „KAIMIŠKO SŪRIO GIMIMAS“. Viskas prasidėjo nedideliame Ritinių/Prūselių kaime prieš daugiau nei 10 metų: aktyvi bendruomenės narė suorganizavo pirmąją sūrinių šventę, o viskas išsirutuliojo į kasmetinį tradicinį renginį, tapusį šio kaimo išskirtinumu; čia sumanios ir darbščios zanavykų gospadinės spaudžia skaniausius sūrius.

✦ *Edukacinė pamoka „Kaimiško sūrio gimimas“ apie zanavykišką saldaus pieno sūrį (ir kt. rūšies sūrius).*

✦ *Sūrio atsiradimo istorija, sūrio slėgimas, atrakcijos, sūrinių ragavimas.*

✦ *Trukmė – 1–1,5 val.*

Ritinių bendruomenės sūrinių namai
Miško g. 4, Prūselių k., Šakių sen., tel. 8 678 37 340

ZANAVYKIŠKO RAGAUČIAUS PROGRAMA KAVINĖJE-PICERIJOJE „KIBA“. Grupę pasitiks svetinga „gaspadinė“, pasodins už vaišėmis nukrauto stalo, sočiai pavaldygdins. Viską išragausit ir sužinosit, ką, kaip ir kodėl valgo zanavykai.

Greta esančioje „Gulbelės“ kepyklėlėje kepami „Lietuvos tautinio paveldo“ sertifikuoti įvertinti gaminiai: duona, pyragai, sausainiai. Jų ten pat galima ir įsigyti.

✦ *Trukmė – 1-1,5 val. Grupė nuo 10 žmonių.*

Kavinė-picerija „Kiba“

Kudirkos g. 61/1 Šakiai, tel.: 8 659 99 237, 8 345 60 017

SĖMENŲ ALIEJAUS DEGUSTACIJA ALIEJAUS SPAUDYKLOJE „ALETOVIS“. UAB „Aletovis“ spaudžia aliejų tik mechaniniu būdu, taip yra išsaugomos visos gamtos dovanotos pirmapradės medžiagos. Speciali kontrolės sistema visame procese garantuoja presavimą ir išpilstymą be deguonies ir šviesos poveikio, nes kitaip aliejus apkarstų. Įdomu pamatyti, smalsu išgirsti, skanu paragauti, norisi lauktuvių parsivežti!

✦ *Trumpa ekskursija (30–45 min.) ir degustacija – nemo-kama, galima įsigyti produktų gamintojo kainomis.*

Sodų g. 3, Šakiai, tel.: 8 686 42 682, 8 345 51 697

NATUREHEMPT KANAPIŲ SĖKLŲ ALIEJAUS SPAUDYKLA. Vietos ūkininkams prieš keletą metų intuityviai kilo idėja auginti pluoštines kanapes pirmiausiai dėl unikalių jų savybių panaudojimo gaminant statybinės medžiagos. Tik vėliau, sužinoję apie kitas gerąsias kanapių sėklų savybes, jie nusprendė spausti aliejų ir gaminti kitus produktus. „Kanapė – juokingas augalas, rimti produktai“.

✦ *Kanapių aliejaus degustacija, pasakojimai apie „kitokią“ produkciją.*

Darbininkų g. 6, Kriukai, tel.: 8 620 72 498, 8 606 76 603

VALDO PIEČAIČIO ŪKIS. Ūkininkas savo ūkyje augina ekologišką žaliavą: linus, maistinius rapsus, kmynus, be kurių neįsi-

vaizduojamas lietuviškas stalas. Čia vyksta šaltuoju būdu išspausto sėmenų, rapsų aliejaus degustacija.

P. Vaičiūčio g. 18, Sintautai tel. 8 610 08 873

EDUKACINĖS PAMOKOS EKOLOGINĖJE SODYBOJE „OŽIUKŲ MOKYKLA“. „Ožiukų mokykloje“ ypač laukiami smalsūs vaikai, čia auginama daug naminių gyvūnų, daugiausia – ožkų ir avių. Sodybos šeimininkai gamtininkai siūlo ožkų sūrio degustaciją, įvairius edukacinius užsiėmimus, parenka-

KIDULIŲ KRAŠTO VYNO DEGUSTACIJA VYNINĖJE-KAVINĖJE „VILKENTA“.

Ar bent galėsite išsivaizduoti, jog dainose apdainuotas „Pienių vynu“ ištis egzistuoja? Ne tik egzistuoja, bet ir paragauti jo kviečia patys vyndariai vyninėje „Vilkenta“. Be šio nuostabaus vynu, čia savo skonio receptorių pamaloninti gali ir raudonojo vynu mėgėjai – jų vertinimui sodraus skonio „Šešių uogų vynu“, serbentų vynu, rausvasis pienių-uogų vynu.

mus pagal metų laikus, taip pat pažintinius pasivaikščiojimus po Kidulių apylinkes (upeilis, šlaitai, miškas, piliakalnis, Kidulių ir Kaimelio dvarai, „Prisiminimų parkas“...).

- ✦ Ožkų sūrio degustacija.
- ✦ Edukaciniai užsiėmimai: pavasarį – „sekrečių“ darymas, vasarą – žoliavimas ir lauktuvės namams, rudenį – rankų darbo muilo su ožkos pienu gaminimas, žiemą – žaislų gamyba.

Nemuno g. 127, Kukarskės k., Kidulių sen.,
tel. 8 604 15 444

- ✦ Keturių rūšių vynu degustacija (su užkandžiais ir vyndarių pasakojimu).

- ✦ Keturių rūšių vynu degustacija (su užkandžiais, vyndarių pasakojimu ir pietumis).
- ✦ Užsiėmimai organizuojami ne mažiau 10 asmenų grupei.

Kavinė-vyninė „Vilkenta“

Sodų g. 26, Kiduliai,
tel.: 8 656 54 668, 8 656 54 667

ETNOGRAFINĖ AUTENTIŠKA KAIMO TURIZMO SODYBA „SUVALKIEČIO SODYBA“. Apsilankę sodyboje, Jūs pajausite čia tvyrančią XIX a. dvasią. Edukacinėje pamokoje išgirsite pasakojimų apie Suvalkijos krašto specifiką, jo išskirtinumą, suvalkiečių

būdą, jų kasdienybę ir šventes, taip pat apie architektūrinį sodybos išdėstymą, apželdinimą. Vienoje patalpoje įkurta senovinių rankandų ekspozicija.

- ✦ Organizuojamos šventės pagal etnografines tradicijas.
- ✦ Trukmė ir kaina sutartinė, galima užsakyti maitinimą.

Miško g. 4, Pervazninkų k., Sudargo sen.,
tel. 8 686 10 574

GELGAUDIŠKIO DVARO EDUKACIJOS VAIKAMS IR SUAUGUSIESIEMS.

Apie teatralizuotą ekskursiją suaugusiems žr. skyrių *Netradicinės Šakių krašto ekskursijos*.

Vaikams dvare pasakos forma pateikiama dvaro istorija, vaikstant po patalpas pasakojama, kaip veikė krosnys, kodėl buvo puošiamos patalpos, kaip prieš 100 metų dvare ir

paprastuose kaimo namuose gyveno vaikai (kaip renkėsi, maitinosi, žaidė ir pan.).

Išėjusius iš dvaro pasitinka persirengėlės – baudžiauninkės (moteris ir mergaitė), su kuriomis grupė vedama į parką, Velnio kalną. Pakeliui rengiamos mažos viktorinos, kurių nugalėtojai apdovanojami skanėstais. Velnio kalno aikštelėje organizuojami žaidimai, kokius vaikai žaisdavo prieš 50 ar 100 metų. Vieni dalyvauja žaidimuose, kiti gali su baudžiauninkėmis pinti vainikus, plėšyti plunksnas ir klausytis pasakojimų apie senovę. Rengiamos estafetės, kurių nugalėtojai apdovanojami saldėsiais.

- ✦ Trukmė – 2 val.

Parko g. 5, Gelgaudiškis,
tel. : 8 687 76 145, 8 610 67 462

KERAMIKOS DIRBTUVĖS ZYPLIŲ DVARE. Edukacinė programa apie keramiką: pasakojama apie molį, mokoma lipdyti. Galima sau pasigaminti dirbinį, kurį keramikė išdega, gali glazūruoti. Dvare rengiamos ir kalvystės bei akmentašybos edukacijos.

- ✦ Trukmė 1-1,5 val.
- ✦ Keramikė Eglė Kurcikevičienė.

Zyplių dvaro sodyba

Beržų g. 3, Tubelių k., Lukšių sen.,
tel.: 8 612 63 360, 8 345 44 123

ZANAVYKŲ MUZIEJUS. Kraitinės skrynios ir suvenyrinės skrynutės edukacija, polimerinio molio edukacija, užgavėnių kaukių gamyba, kiaušinių marginimas vašku, šiaudinių žaisliukų eglutei gamyba, duonos kelias, lino kelias. Senų daiktų istorijos: stuba, valstiečio butis, zanavykų tautinis kostiumas. Tekstilės gaminiai Zanavykų krašto muziejaus fonduose. Žvakių liejimas. Popieriaus gaminimas. K. Donelaičio kūrybos iliustravimas. Edukacijos trunka nuo 1,5 iki 3 val. Detalesnės informacijos teirautis muziejuje.

Zanavykų muziejus
Beržų g. 3, Tubelių k., Lukšių sen.
tel. 8 345 45 635

ŠAKIŲ KRAŠTO GIDAI

Gidų teirautis Šešupės euroregiono turizmo informacijos centre arba nurodytais kontaktais.

Danutė Aniulienė	+370 614 21 689
Jūratė Bataitienė	+370 618 56 421
Birutė Bendoraitienė	+370 687 26 266
Stasė Burkskaitienė	+370 616 24 969
Odeta Dailidienė	+370 618 85 492
Eglė Dragūnaitytė	+370 687 45 326
Eglė Plančiūnienė	+370 689 23 217
Giedrė Ižganaitienė	+370 698 86 463
Kristina Ižganaitytė	+370 626 17 779
Laura Ižganaitytė	+370 621 44 784

Raselė Jakaitienė	+370 682 23 879
Grażina Kazarian	+370 612 26 784
Ieva Masteikaitė	+370 615 26 341
Audronė Miescionaitienė	+370 656 03 505
Nijolė Mikuckienė	+370 688 13 343
Inga Navlickienė	+370 604 15 444
Edgaras Pilypaitis	+370 687 76 145
Lina Poškevičiūtė	+370 675 79 263
Rima Prekevičienė	+370 614 15 270
Jolanta Puidokienė	+370 614 29 727
Edmundas Rinkevičius	+370 699 39 536
Diana Šležienė	+370 610 67 462
Tautvydas Šukys	+370 671 39 570
Lilija Ūsienė	+370 612 66 235

ŠAKIŲ RAJONO TURIZMO PASLAUGOS**M MUZIEJAI****Zanavykų muziejus**

Beržų g. 3, Tubelių k., +370 345 45 635
www.zanavykumuziejus.lt

Dr. Vinco Kudirkos muziejus

Vinco Kudirkos g. 29, Kudirkos Naumiestis
+370 345 57 451

Širvintos miestelio muziejus

S. Dariaus ir S. Girėno g. 26, Kudirkos Naumiestis
+370 345 57 333, +370 685 83 510

Jono Jablonskio tėviškė-muziejus

Rygiškių k., Griškabūdžio sen.,
+370 638 99 797

Prano Vaičiaičio tėviškė-muziejus

Ežero g. 1, Sintautai, +370 345 45 174

Lekėčių girininkijos gamtos ir miškininkystės istorijos informacinis centras-muziejus

Lekėčių k., +370 345 47 760, +370 673 22 745

Čekauskų etnografinis muziejus

Pušyno g. 14, Lekėčių k.,
+370 678 79 545, +370 620 65 607

D VARAI**Gelgaudiškio dvaro sodyba**

Parko g. 5, Gelgaudiškis, +370 687 76 145

Kidulių dvaro sodyba

Nemuno g. 66, Kiduliai, +370 630 540 45

Zyplių dvaro sodyba, Menų centras

Beržų g. 3, Tubelių k., Lukšių sen.
+370 345 44 123, www.zypliudvaras.lt

H APGYVENDINIMAS

Viešbutis „Centras“, V. Kudirkos g. 63/1, Šakiai
+370 655 98 889, www.hotel-centras.lt

Viešbutis „Jundula“, Kęstučio g. 22, Šakiai
+370 652 08 690, www.jundula.lt

Ė KAIMO TURIZMO SODYBOS

„Margiškiei“, Margiškių k., Sudargo sen.
+370 656 88 332, www.margiskiai.lt

„Kukarskė“, Kukarskės k., Kidulių sen.
+370 6 82 42 595

„Suvalkiečio sodyba“, Pervazninkų k., Sudargo sen.,
+370 686 10 574, www.suvalkieciosodyba.lt

„Vinkšnupis“, Judrių k., Kidulių sen.,
+370 650 19 346

„Nemuno vingis“, Maštaičių k., Kidulių sen.,
+370 610 18 488, www.nemunovingis.lt

„Valuntynė“, Bažnyčios g. 31, Plokščiai,
+370 682 24 116

„Slėnio namas“, Piesčių k., Kriūkų sen.,
+370 670 85 964

„Kumečiai“, Kumečių k., Kriūkų sen.,
+370 682 22 797

„Antakalnė“, Kumečių k., Kriūkų sen.,
+370 615 36 104
www.antkalne.lt

„Dobilas“, Jakaičių k., Kidulių sen.,
+370 685 44 504
www.sodybadobilas.puslapiai.lt

„Poškynės sodyba“, Naidynės k., Lekėčių sen.,
+370 614 26 291, www.sodybagamtoje.lt

„Laurynė“, Pamiškio g. 6, Jančių k., Lekėčių sen.,
+370 686 63 090, www.lauryne.lt

„Mockynė“, Mikytų k., Lekėčių sen.,
+370 699 99 956, www.mockyne.lt

„Šešupės slėnis“, Šilgalių k., Slavikų sen.,
+370 624 53 311, www.sesupesslenis.lt

„Bičnamis“, Aržuolupių k., Šakių sen.,
+370 686 45 874, www.bicnamis.lt

☕ MAITINIMO ĮSTAIGOS

Kavinė „Vakarų užuovėja“, Vakarų g. 17,
Gelgaudiškis, +370 345 55 137
www.kavinevakaruuzuovėja.lt

Kavinė-picerija „Kiba“, V. Kudirkos g. 61/1,
Šakiai, +370 345 60 017, www.gulbele.lt

Restoranas „Centras“, V. Kudirkos g. 63/1,
Šakiai, +370 345 51 092, www.hotel-centras.lt

Šašlykinė-baras „Modėja“, A. Tatarės g. 1A,
Lukšiai, +370 627 39 409, www.modeja.lt

Kavinė-vyninė „Vilkenta“, Sodų g., Kiduliai,
+370 656 54 667, www.vilkenta.lt

Leidinyi parengtas ir išeistas įgyvendinant Šakių karšto integruotos vietos plėtros strategijos projektą „Pažink Šakių kraštą“ (LEADER-12-ŠAKIAI-03-034)

**Šešupės euroregiono turizmo
informacijos centras**

V. Kudirkos g. 61/1, 71126 Šakiai
Tel./faks. +370 345 51 262
Mob. +370 618 71 201
tourism@sesupe.lt
www.sesupe.lt

Sudarė Eglė Plančiūnienė
Nuotraukos: Šešupės euroregiono turizmo informacijos centro,
Mariaus Sarapino, Vido Venslovaicio, Sauliaus Sinkevičiaus,
Andriaus Ufarto.
Išleido UAB „V3 studija“, Kaunas, www.v3studija.lt

© Šešupės euroregiono turizmo informacijos centras, 2014

UDK 910.4:379.8(474.5)
Pa464

ISBN 978-609-8077-49-0